

Wordt biologische mest goud waard?

Prijs en beschikbaarheid van biologische mest

Bij het gebruik van dierlijke mest moet tenminste 20% van deze mest van biologische herkomst zijn. Met deze verplichting is in 2002 een begin gemaakt, in de toekomst zal dat percentage opgevoerd worden. Op initiatief van het LBI werd in een aantal bijeenkomsten rond koppelbedrijven stilgestaan bij de te verwachten ontwikkelingen rond vraag en aanbod van mest.

Foto LBI

Was voorheen de mest nog relatief goedkoop, in de nieuw ontstane situatie is de economische waarde van mest aan stijging onderhevig. De vraag rijst welke prijs reëel is en wat de effecten zullen zijn bij verdere aanscherping van de norm. En zal er voldoende mest beschikbaar zijn? Het ziet er niet naar uit dat de 20%-

norm op enige wijze een probleem vormt voor bedrijven om in de mestbehoefte te voorzien. Bij berekening van de beschikbare hoeveelheid mest en de mestbehoefte in de akkerbouw wekt dat ook geen verbazing (tabel 1). Het blijkt dat de 20% norm grotendeels kan worden ingevuld met mest van intensievere veehouderijbedrijven (varkens, kippen, geiten plus een aantal net omgeschakelde melkveehouders). Doordat deze bedrijven mest moeten afvoeren (de productie is hoger dan 170 kg stikstof per hectare) is de mest voor een relatief lage prijs beschikbaar (tot april 2002: 0-2 €/ton drijfmest voor de veehouder). Lastiger wordt het als de normen verder worden aangescherpt. In de toekomst zal slechts voldoende mest beschikbaar zijn als veehouders, ook bij een lagere veebezetting, bereid zijn minder mest op het eigen bedrijf aan te wenden. Gevolgen voor de prijsvorming van biologische mest zullen dan niet uitblijven.

Wat is mest waard?

Op een aantal bijeenkomsten met ondernemers is gesproken over de te

verwachten prijs van dierlijke mest. Een goede prognose is moeilijk. Mest kan dan wel gezien worden als 'geconcentreerde bodemvruchtbaarheid', de verschillen tussen partijen mest en mestsoorten zijn groot. Talloze zaken zoals de hoeveelheid stro, de rijpheid en het rantsoen van de dieren beïnvloeden de kwaliteit. In een doorzichtige markt heeft dit z'n weerslag op de prijs. Maar de markt voor biologische mest is klein en nieuw en de huidige prijs is nog geen afspiegeling van de waarde in geval het minimum percentage biologische mest stijgt naar bijvoorbeeld 50%.

Wat is biologische mest dan waard? Helaas is er slechts één antwoord mogelijk: dat hangt af van de markt. Hoe deze markt zich zal ontwikkelen zal mede afhangen van de alternatieven die akkerbouwer en veehouder hebben.

Voor akkerbouwers is vinasse het goedkoopste alternatief voor mest. Vinasse is echter geen meststof waar alle bodemvruchtbaarheidselementen evenredig in zitten, het is een gangbaar restproduct en het is niet onbeperkt voorradig. De verwachting is

Tabel 1. Biologische mest, vraag en productie (in kg N/ha biologische grond, op basis van CBS cijfers 1999):

Vraag akker- en tuinbouw	kg N/ha
Totaal / maximum	45 - 50 ¹
Huidige behoefte bij 20% verplichting	10
Productie door veehouderij²	
Melkkoeien	7
Varkens en kippen	7,5
Geiten	2,5
Vleesvee en schapen	8,5
Gemiddeld per hectare biogrunder	65,5

¹ Bemestingsniveau circa 130 - 150 kg N x 33% (= aandeel akker- en tuinbouw in biologisch areaal).

² Toelichting op productie: dit is alleen de mest die opgevangen wordt in mestkelder of potstal. Per diercategorie is berekend: aantal dieren x officiële excretie x schatting van het opgevangen deel. Er is uitgegaan van een biologisch areaal van 26.351 ha in 1999.

dat, als de prijs van mest boven deze berekende waarde komt, het voor veel akkerbouwers aantrekkelijk wordt om het mestgebruik sterk te verminderen en veel meer alternatieven voor mest in te zetten.

De berekende waarde leidde in de bijeenkomsten tot flinke discussies. De hoge mestprijzen deed veel akkerbouwers schrikken. Verder is de berekende prijs voor kippenstrooiselmest (ruim € 36,-) onzinnig. Correctie voor het hoge fosfaatgehalte (op basis van de mestwetgeving) leidt tot een forse aanpassing (tabel 2), maar is arbitrair, want wie gaat er alleen kippenmest op z'n land strooien? Een tekortkoming van deze berekeningswijze is ook dat kwaliteitsverschillen tussen mestsoorten, anders dan mineralengehaltes, slecht in beeld komen.

De waarde van mest voor veehouders is op soortgelijke manier vastgesteld (tabel 3). Dit is een schatting van de prijs die de veehouder moet ontvangen om er niet slechter van te worden. Het goedkoopste alternatief voor veehouders is vervanging van de afgevoerde biologische mest door gangbare mest. Dit is vooralsnog toegestaan, maar roept bij veehouders en akkerbouwers weerstand op. Vervangen door patentkali en ruw fosfaat is ook een mogelijkheid waarbij de kosten eveneens beperkt zijn. Bij vervanging door vooral natuurcompost worden ook overige mineralen aangevoerd, maar de kosten zijn aanmerkelijk hoger. De reacties van veehouders op deze berekeningen waren afhoudend. Zij zien in de genoemde alternatieven vooralsnog weinig serieuze vervangers voor de mest die zij ook op eigen land kunnen gebruiken. Oftewel: 'overschotmest' wordt gaarne afgezet, maar verder heeft eigen mest een hoge waarde.

Kortom: de waarde van biologische mest is niet gemakkelijk te berekenen en sterk afhankelijk van de alternatieven die toegepast mogen worden. De verwachting dat er een gespannen markt zal ontstaan is dan ook gerechtvaardigd, zeker als het percentage

Mestsoort	waarde in €/ton	waarde gecorr naar fosfaatgehalte.
Runderdrijfmest	12	12
Runderpotstalmest	18	18
Kippenstrooiselmest	36	0
Geitenpotstalmest	20,5	16

Toelichting:
Op basis van 0,06/kg OS, 2,25/kg N-mineraal en 0,45/kg K₂O. Als fosfaatcorrectie is de Minas-korting toegepast van € 2,25 voor elke kilo fosfaat die er meer in zit dan 0,38 kg per kg N (dit is de verhouding tussen de forfaitaire afvoernorm van 65 kg P₂O₅ en de 170 kg N aanvoernorm).

Let op: uitgaande van gemiddelde transport-, bemonstering, en uitrijkosten (van € 3,50 resp. € 1,- en € 3,-), blijft er bij runderdrijfmest voor de veehouder € 4,50 over. De berekende waarden gelden voor mest met gemiddelde mineralengehaltes. In de praktijk kan de waarde berekend worden aan de hand van de werkelijke gehalten van specifieke partijen mest.

'biologische herkomst verplicht' stijgt. Veel veehouders willen minimaal € 2,- tot € 5,- ontvangen voor mest die zij zelf ook goed kunnen gebruiken. Akkerbouwers zijn maar met moeite bereid dit te betalen, maar zullen dit naar verwachting toch doen omdat bij de huidige regels het gebruik van biologische mest een voorwaarde is om vier maal zoveel goedkope gangbare mest te kunnen aanwenden.

De weg naar 100%

In tabel 1 is te zien dat de beschikbare hoeveelheid biologische mest beperkt is tot gemiddeld 65 kg stikstof per hectare. Dit zal ook in de toekomst nauwelijks hoger worden, tenzij de import van biologisch veevoer sterk toeneemt of het vee veel meer wordt opgestald, waardoor meer mest wordt opgevangen. Beide mogelijkheden worden in het algemeen als ongewenst beschouwd. Als de verplichting uiteindelijk naar 100% biologische mest gaat zal het gemiddelde mestgebruik dus naar ruim 65 kg stikstof moeten zakken. Dit is een wel heel grote stap ten opzichte van de huidige praktijk.

Tabel 3: Berekende waarde biologische drijfmest voor veehouder per ton

Op basis van vervanging met :	
mestsoort	waarde in €/ton
Gangbare mest	0
Patentkali en ruw fosfaat	1,50
Natuurcompost, aangevuld met ruw fosfaat en patentkali	10

Noot: Vervanging van de stikstof is niet meegerekend. De waarde van N in de voorjaarsgift is hoog, maar in de overige perioden van het jaar zeer laag (voor een veehouderijbedrijf met veel klaver).

Tabel 2: Berekende waarde biologische mest voor de akkerbouwer (per ton) bij gemiddelde gehalten.

Een toekomstbeeld dat daar bij past is dat veehouderijbedrijven vertrouwen op klaver als de motor voor hun graslandproductie. De pH en de fosfaaten kali-gehalten in de bodem worden op peil gehouden met natuurcompost, ruw fosfaat, patentkali en kalk. Verder volstaat een startgift van 10 ton drijfmest op het grasland om de voorjaarsgroei te stimuleren. De overige mest wordt afgezet naar akkerbouwbedrijven. De akkerbouwbedrijven gaan alternatieve mestsoorten inzetten en meer vlinderbloemigen verbouwen. Dit kan grasklaver of luzerne als voeder gewas zijn, maar ook klaver als onderzaai.

Voor veel biologische landbouwers is dit een toekomstscenario wat nog mag wachten: ze vrezen sterk dalende opbrengstniveaus en saldi. Maar ondanks dit ongunstige beeld werd in de bijeenkomsten gewezen op de noodzaak van een geleidelijke verscherping van de regelgeving. Dit om als biologische landbouw geloofwaardig te blijven.

Mogelijk kan bij een geleidelijke verscherping ook ruimte komen voor een interpretatie van de norm zodanig dat die op twee manieren kan worden ingevuld: bijvoorbeeld 50% biomest kan worden ingevuld met 85 kg stikstof gangbare mest naast 85 kg stikstof dierlijke mest van biologische herkomst, maar ook door naast de 85 kg stikstof gangbare mest alleen andere biologische bodemverbeters te gebruiken, dus geen dierlijke mest. Dit zal een zuiniger mestgebruik sterker stimuleren, waardoor 100% biologische mest uiteindelijk beter te realiseren wordt. ■